

порівнянні з фізичним капіталом (1–5 років) [6].

Людський капітал вихідне має, з одного боку, індивідуальний, з іншого, – системний характер і сполучений з існуванням соціального (інклюзивний капітал соціальних зв'язків), інтелектуального (капітал знань, інтуїції, професійних навичок та здібностей особистості), організаційного, структурного, інформаційного, споживчого (клієнтського), емоційного, інших форм і складових капіталу.

У такій сукупності емоційний інтелект відтворює свою неповторну індивідуальну місію виступати джерелом доступу до економічних, передусім організаційно-економічних, ресурсів. Отже особливо актуальною є капіталізація емоційного інтелекту для керівників усіх рівнів: для того, щоб: по-перше, краще впоратися зі стресами та високим навантаженням, по-друге, бути більш чуйним до підлеглих у контексті формування емоційно здорового ефективно працюючого колективу. До того ж, такі капіталовкладення здатні обернутися реальними економічними вигодами. Так, згідно з даними міжнародної тренінгової компанії Talent Smart, високий «коефіцієнт емоційності» (EQ) на 58% визначає реальні спроможності кар'єрного розвитку; він притаманний 90% топ-менеджерів світових організацій, і люди з високим емоційним інтелектом заробляють у середньому на 29 тис. дол. на рік більше у порівнянні зі своїми колегами [7].

Список використаних джерел:

1. Soft Skills in IT – what is Emotional Intelligence? By PlaysDev Published: Jul 26, 2024. Електронний ресурс. URL: <https://playsdev.com/blog/emotional-intelligence-in-it/>
2. Goleman Daniel Emotional Intelligence. Why can it matter more than IQ. Bloomsbury. First published in Great Britain 1996 Copyright © Daniel Goleman. 249 p. Електронний ресурс. URL: <https://donainfo.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/09/emotional-intelligence-daniel-goleman.pdf>
3. [Peter Salovey](#) (Yale University) and [John D. Mayer](#) (University of New Hampshire) Emotional Intelligence. 1990. Baywood Publishlnl Co., Inc. Електронний ресурс. URL: https://center.uoregon.edu/StartingStrong/uploads/STARTINGSTRONG2016/HANDOUTS/KEY_46201/pub153_SaloveyMayerICP1990_OCR.pdf
4. Mayer, J.D., Salovey, P., Caruso, D.R. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. Psychological Inquiry. 2004. Vol. 15, Pp. 197–215. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02
5. Kicker's B. F. The Historical Roots of the Concept of Human Capital. Journal of Political Economy. 1966. Vol. 74. Is. 5. Pp. 481–499.
6. Becker G.S. [Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education](#). Third Edition. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1993.
7. Офіційний сайт компанії Talent Smart EQ. Основні доповіді, дослідження та ідеї.

Бажал Ю.М.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
д.е.н., проф., професор кафедри економічної теорії

ІННОВАЦІЙНА МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ У РЕЗИЛЬЄНТНОМУ ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ

Актуальність побудови в Україні інноваційної моделі економічного розвитку замість існуючої «ресурсної моделі» критично посилилась під час теперішньої тривалої повномасштабної війни і набуде ще більшого значення у післявоєнній економіці. Вже сьогодні можна помітити певні розбіжності у концептуальних підходах щодо пріоритетності різних програм, які формуються для відновлення економічного зростання української

економіки цього періоду. Найбільш наглядно ця суперечливість проявляється у ставшій вже звичною для України контрадикції: надати стратегічний пріоритет фінансуванню процесів модернізації існуючого виробничого апарату та інфраструктури чи зробити акцент на інноваційній структурній перебудові цих сфер [1]. Перспективи та суперечності сучасної моделі економічного зростання на інноваційній основі в Україні ґрунтовно висвітлено в статті В.М.Гейця [2], колективній монографії українських дослідників за редакцією Л. Кістерського та А. Задої [3], в інших роботах, зокрема де представлений концептуальний та кількісний аналіз концепції резильєнтності економіки у контексті міжнародних порівнянь [4]. Проте у цих роботах менше уваги приділено вирішальній ролі університетів (ЗВО) у забезпеченні зазначеної резильєнтності на базі сприяння інноваційному розвитку економіки.

Сучасні кризові виклики висувають нові вимоги до галузі вищої освіти, яка в повоєнних умовах повинна створювати високотехнологічні інновації, які є результатом комерціалізації університетської наукової та технологічної діяльності та забезпечувати їхню тісну творчу кооперацію з передовими бізнесовими структурами. Така кардинальна трансформація місії університетів пов'язана зі зміною концептуальної візії ролі та функції сучасної вищої освіти. Українські ЗВО досі знаходяться на початковій та проміжній стадіях інноваційного циклу і, як показали наші дослідження, де факто не обслуговують заключну стадію цього циклу – власне інноваційну, коли відбувається комерціалізація здобутих нових знань. Саме вихід на заключну стадію інноваційного циклу перетворює ЗВО на підприємницькі університети.

Виконаний статистичний аналіз стану інноваційного потенціалу та інноваційної результативності українських університетів, у тому числі тих, які раніше мали «дослідницький» статус, показав, що наші університети не забезпечують комерціалізацію своїх винаходів і науково-технологічних розробок у вигляді промислових зразків. Це обумовило висновок, що реалізація в Україні інноваційної моделі економічного зростання вимагає нових методологічних принципів та практичних заходів у післявоєнному розвитку галузі вищої освіти і науки, які будуть спроможними забезпечити цій галузі центральне місце в інноваційних екосистемах країни та Європейського Союзу [5].

Зазначений трансформаційний процес відновлення науково-інноваційного потенціалу України, а також його подальший резильєнтний інноваційний розвиток можна здійснювати через трансформацію підприємницьких університетів у інноваційні. У цьому контексті виконаний нами аналіз української практики стратегування подібних організаційних та нормативних змін показав, що в базових стратегічних документах заходи щодо створення дослідницьких, підприємницьких та інноваційних університетів практично не розглядаються. Теоретичні та прикладні публікації, присвячені принципам, шляхам і методам повоєнного відновлення економіки України, майже не звертають увагу на проблему необхідності створення в нових реаліях вітчизняних підприємницьких університетів. Такий візіонерський наратив щодо актуальної сутності стратегічних пріоритетів розвитку сфер вищої освіти та науково-інноваційної діяльності можна пояснити і тим, що вищезазначений аспект формування підприємницьких університетів не став полем уваги української законотворчості. Основні нормативні документи, що регулюють освітню та наукову діяльність, не оперують інституційним поняттям підприємницького університету.

На цьому тлі контрастуючою виглядає передова міжнародна практика. Підприємницькі університети в багатьох країнах формуються на базі дослідницьких університетів, які все більше набувають функцію комерціалізації згенерованого в їх стінах нового знання, сприяють трансферу технологій в інноваційному циклі. Тому скасування в Україні в 2014 році інституту «дослідницького університету» було помилковим. Це, зокрема, ілюструють масштаби поширення та фінансування дослідницьких університетів США, що представлені у таблиці 1. До цього можна додати, що в 2020 році в США був 21 університет з обсягом фінансування досліджень і розробок за рік більше одного млрд. доларів США кожний [6].

Факти невиконання українськими закладами вищої освіти основних міжнародних критеріїв відповідності категорії «дослідницький університет» та їхні низькі місця у світових

рейтингах університетів, повинні були стати викликом при розробці політики розвитку таких університетів в Україні, а не підставою зовсім уникнути участі в цих міжнародних «змаганнях». Запровадження в нашій країні інноваційної моделі економічного розвитку висуває нові вимоги до галузі вищої освіти і науки і, у першу чергу, стосовно формування підприємницьких та інноваційних університетів, які будуть активно продукувати науково-технологічні інновації на базі комерціалізації створених нових знань.

Таблиця 1.

Витрати на дослідження і розробки у вищій освіті в усіх університетах і коледжах США, що фінансуються інституційними фондами, за 2012–2016 фінансові роки та за типом закладу, млрд. доларів США

	Загальні витрати на дослідження і розробки	Державні ЗВО	у т.ч. дослідницькі університети	Частка дослідницьких державних університетів (4:3)	Приватні ЗВО	у т.ч. дослідницькі університети	Частка дослідницьких університетів (7:6)
1	2	3	4	5	6	7	8
2012	65,7	44,2	29,3	66,4%	21,6	17,0	79,0%
2013	67,0	44,8	30,1	67,1%	22,2	17,6	79,3%
2014	67,2	44,7	30,0	67,2%	22,5	17,9	79,3%
2015	68,6	45,4	30,9	67,9%	23,1	18,3	79,2%
2016	71,8	47,1	31,8	67,5%	24,7	19,4	78,6%
Зміна 2012-2016	109%	107%	109%		114%	114%	

Джерело: Розраховано автором за National Science Foundation, National Center for Science and Engineering Statistics, Higher Education Research and Development Survey (HERD). Science and Engineering Indicators 2018, tt05-08.

Інший сучасний шлях розбудови підприємницьких інноваційних університетів, які забезпечують резильєнтності економічного розвитку, може бути інтеграція України у Європейський кластерний рух. Європейська комісія у рамках стратегії Європейського відродження сформувала нову державну промислову політику, зокрема через підтримку кластерних ініціатив, які об'єднані під назвою “Euroclusters” чи Нова промислова стратегія для Європи [7]. Результатом реалізації цієї стратегії став розвиток такого її важливого компонента, як ефективна модернізація державної інноваційної політики на теренах удосконалення управлінської моделі «потрійної спіралі», де підвищується роль університетів у кооперативних алгоритмах генерації базових інновацій.

Плідною концептуальною сучасною новацією для забезпечення піднесення ролі вітчизняних університетів у резильєнтному економічному розвитку може стати запропонована Маріаною Маццукато політика, орієнтована на реалізацію стратегічних місій [8]. Такі ідеї знайшли реалізацію в економічній політиці Європейського Союзу в ініціативі «Орієнтовані на місію дослідження та інновації в Європейському Союзі», зокрема при обговоренні критеріїв, шляхів та методів політики, орієнтованої на реалізацію стратегічних місій [9]. Ця концепція лягла в основу створення ініціативи «Інновації для місії» (Mission Innovation) — альянсу двадцяти двох міністрів і Європейського Союзу, спрямованого на боротьбу зі зміною клімату шляхом зобов'язань різних країн (обсягом близько 20 мільярдів доларів) інвестувати в інновації в сфері чистої енергетики. Проведене М. Маццукато узагальнення передового досвіду застосування цієї моделі дозволило зробити висновок, що ключовими властивостями її реалізації є те, що місії мають бути сміливими, активізувати інновації в різних секторах, забезпечувати кооперацію між різними учасниками та в різних предметних сферах, а також повинні сприяти пошуку рішень «знизу вгору» та експериментам.

На наш погляд, вищезазначена модель може найбільш органічно реалізуватись в інституційному форматі підприємницького університету в умовах переходу державної інноваційної політики України від ресурсної моделі економіки до інноваційної. Проте, цей сценарій висуває нові вимоги до галузі вищої освіти і науки і, у першу чергу, стосовно розбудови закладів вищої освіти за моделлю підприємницького університету при формуванні інноваційних екосистем, як в університетах, так і в регіонах, де вони знаходяться. Це означає необхідність формування підприємницьких та інноваційних університетів, які будуть активно продукувати науково-технологічні інновації в процесі комерціалізації створених ними нових знань. Така кардинальна трансформація університетського менеджменту пов'язана зі зміною концептуальної візії ролі та функцій сучасних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Єгоров, І. Ю., & Кіндзерський, Ю. В. (Ред.). (2023). *Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України*. ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», Київ. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Otsinka-innovatsijnoho-rozvytku.pdf>
2. Геєць, В.М. (2024). Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. *Економіка України*, вип. 11 (756), 3-28.
3. Kistersky L., Zadoia A. (Eds.). *Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine*. UK, Cambridge Scholars Publishing, 2024.
4. Кизим, М. О., Хаустова, В. Є., Решетняк, О. І., Юденко, Є. В. (2025). Аналіз резильєнтності економік України та країн світу у 2007–2023 роках. *БІЗНЕСІНФОРМ* № 7. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-51-64>
5. Бажал, Ю. (2024). Відновлення науково-інноваційного потенціалу України: від підприємницьких до інноваційних університетів. *Наукові записки НаУКМА Економічні науки*, 9(1) (2024), 3–9. DOI: 10.18523/2519-4739.2024.9.1.3-9
6. *Universities in the United States with the highest R&D expenditures in 2020*. (2021). Statista. <https://www.statista.com/statistics/696526/top-us-universities-for-rnd-expenditure/>
7. European Commission (2021). *Joint Cluster Initiatives (EUROCLUSTERS) for Europe's recovery*. European Innovation Council and SMEs Executive Agency (EISMEA). https://eisma.ec.europa.eu/funding-opportunities/calls-proposals/joint-cluster-initiatives-euroclusters-europes-recovery_en#documents
8. Mazzukato, M. (2021). *Mission Economy. A Moonshot Guide to Changing Capitalism*. Allen Lane. London.
9. Mazzucato, M. (2018). *Mission-oriented research & innovation in the European Union – A problem-solving approach to fuel innovation-led growth*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Tolulope Emmnauel Balogun

PhD student Department of Management Technologies
University of Economics and Law KROK

INNOVATIONS AS A FACTOR OF THE EUROPEAN AEROSPACE INDUSTRY COMPETITIVENESS

This abstract examines how geography, collaboration, and public policy interact to shape the competitiveness of the European aerospace industry. As one of Europe's most technologically advanced sectors, the aerospace industry is characterized by complex, fragmented supply chains and a constant demand for innovation. Its performance depends not only on localized expertise but also on the ability of firms and institutions to cooperate effectively across national borders.

Agglomeration economies play a central role in this dynamic. Major hubs such as Toulouse in France and Hamburg in Germany demonstrate how geographical concentration fosters